

« zurück blättern vor »

WALEC subst. m., ab 1687. **1)** ‘zylinderförmiger Gegenstand, der sich um die eigene längsachse dreht; Teil einer Maschine, eines Gerätes zum Pressen, Glätten, Auseinanderziehen von etw.’ – ‘element w kształcie wałka obracający się wokół własnej osi; część maszyny, urządzenia o takim kształcie stosowana do prasowania, ugniatania, gładzenia, rozciągania czegoś’: (1683–1690) 1971 J.A.Mor.Psyche 523 *Ciągnie z pośmiechem zbiegając dziewczynę Przez dworzec, przez drzwi, przez progowe walce.* ◦ 1765–1770 Rog.Doś. 2 240, L *Kiedy się ciężar poziemnie ciągnie, dla ułatwienia mu biegu, kładą się pod niego walce.* ◦ (vor 1792) 1951 Kit.Opis 556 *Grzechotka było to narzędzie małe, drewniane, w którym deszczka cienka, obracając się na walcu, także drewnianym, pokarbowanym, przykry i donośny hałas czyniła.* ◦ 1841 Łab., Sw *Walce gładkie, t.j. bez wykrojów na powierzchni, i z wykrojami.* ◦ 1947 Kowal 5, DOR *Przeróbki stali dokonuje się czasami przez kucie, przeważnie jednak za pomocą walców, które chwytają między siebie rozżarzone jej bloki i tak długo przesuwają je tam i z powrotem, dopóki nie nadadzą im ostatecznieżądanego kształtu.* – TR, L, SWIL, SW, DOR. **2)** ‘glatte oder mit Dornen versehene Rolle zum Festdrücken oder Glätten des Ackerbodens oder der Oberfläche einer StraÙe’ – ‘wał gładki lub z kolcami używany do ubijania, wyrównywania gruntu i nawierzchni drogowej’: 1778 Kluk.Rośl.3 119, L [*Walec rolniczy*] *wał okrągły dębowy, mający dwa czopy żelazne, na których osadzony obraca się; do przygnięcia ziemi służy gładki; do rozwalania brył, osadzony gęstemi oftremi żelazmi.* ◦ 1953 Teren. 97, DOR *Jeżeli na budowie nie ma walca, nawierzchnię wyrównuje się ubijakiem.* – L, SWIL, SW, DOR. **3)** ‘Zylinder als geometrischer Körper’ – ‘bryła powstała przez obrót prostokąta dokoła jednego z jego boków’: (1780–1781) 1785 Geom. 2 163, L *walec, cylinder.* ◦ 1950 Kulcz.S.Geom.VII 145, DOR *Objętość walca równa się iloczynowi pola jego podstawy przez wysokość.* – TR, L (math.), SWIL (mat.), SW (mat.), DOR. ◊ **Etym:** nhd. *Walze* subst. f., ‘runder, zylindrischer Gegenstand, der sich um seine eigene Achse dreht; Rollholz, das untergelegt wird, um Lasten fortzubewegen; Rolle, die von Pferden gezogen wird, um die Eisschollen zu brechen oder den Acker eben zu machen; bewegliche Rolle zum Pressen und Quetschen; in der Mathematik: Zylinder’, GRI. ◊ **Hom:** ↑*walc.* ◊ **Komp:** *półwalec* subst. m., ‘Halbzylinder’, zuerst geb. SWIL. ◊ **Der:** *walczyk* subst. m., [hapax] 1781–1783 Jak.Mat. 1 285, L, zuerst geb. L, nur für Inh. 1, 2; *walczasty* adj., 1783 Śniad.Alg. 2 167, L, zuerst geb. L; *walcowy* adj., 1801–1805 N.Pam. 17 212, L, zuerst geb. L; *walcować* v. imp., ‘mit einer Walze glätten’, 1841 Łab., Sw, zuerst geb. SWIL, nur für Inh. 1, 2; *walczak* subst. m., [hapax] 1950 Ignat. Maszynozn. 20, DOR, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1; *walcarz* subst. m., ‘jmd., der eine Walze bedient’, zuerst geb. DOR, nur für Inh. 1.

« zurück blättern vor »